

ŞUBAT
2015

IRAK ÜLKE BÜLTENİ

[Bu bültende T.C. Ekonomi Bakanlığı Irak Ülke Profili'nden alıntılara yer verilmiştir.]

İçindekiler

Genel Bilgi	2
Irak Ekonomisi Genel Değerlendirme.....	3
Irak Ekonomisine Sektörel Bakış	6
Irak Dış Ticareti	21
Türkiye-Irak Ticari ve Ekonomik İlişkileri	22
Yatırımlar	22
Türkiye-Irak Ticaretindeki Öncelikli Hususlar	24
Türkiye-Irak Arasındaki İşbirliği Olanakları	25
Anlaşma ve Protokoller	26
Türkiye-Irak İş Konseyi Hakkında	28

GENEL BİLGİ

Resmi Adı	: Irak Cumhuriyeti
Yönetim Biçimi	: Cumhuriyet
Cumhurbaşkanı	: Fuad Masum
Başbakan	: Haider al-Abadi
Nüfusu	: 32,585,692 (Temmuz 2014 tahmini)
Yüzölçümü	: 438,317 km ²
Kullanılan Diller	: Arapça (Resmi), Kürtçe (Resmi), Türkmençe, Asurca, Ermenice
Etnik Yapı	: Arap (%75-80), Kürt (%15-20), Türkmen, Süryani ve Diğerleri (%5)
Dini Yapı	: Şii Müslüman (%60-65), Sünni Müslüman (%32-37), Hıristiyan ve Diğerleri (%3)
Başlıca Kentleri	: Bağdat (Başkent), Basra, Musul
Para Birimi	: Irak Dinarı (IQD)
Para Kuru	: 1 \$ = 1200 IQD
Saat Farkı	: Türkiye saatinden 1 saat ileridedir.

IRAK EKONOMİSİ GENEL DEĞERLENDİRME

	2011	2012	2013	2014	2015
Nominal GSYİH (*milyar ABD \$)	185.750	216.044	229.327	232.218 ^a	240.006 ^a
Reel GYSİH'daki Büyüme (%)	10.2	10.3	4.2	-2.7 ^b	0.9 ^b
Kişi Başi GSYİH, SAGP (\$)	12.880	14.016	14.366	13.748 ^a	13.817 ^a
Enflasyon, Tüketici Fiyatları (Yıllık %)	5.6	6.0	1.8	4.7 ^a	6.2 ^a
İhracat (*milyar \$)	79.7	94.3	89.8 ^c	94.8 ^d	101.2 ^d
İthalat (*milyar \$)	40.6	50.1	56.7 ^c	64.6 ^d	73.0 ^d
Cari Hesap Dengesi (milyar ABD \$)	22.304	14.494	-1.741 ^a	7.044 ^a	5.793 ^a
Dış Borç, Yıl Sonu (*milyar \$)	50.8	60.2	59.5 ^c	58.2 ^d	56.5 ^d
Döviz Kuru, US\$/IQD (Serbest Piyasa)	1.170	1.166	1.166	1.166 ^d	1.166 ^d

a: IMF tahmini **b:** Dünya Bankası tahmini **c:** EIU tahmini **d:** EIU öngörüsü
Kaynak: IMF, Dünya Bankası, CIA The World Factbook

1980'lerde Irak-İran Savaşı, 1990'larda Kuveyt'in işgali üzerine başlayan uluslararası askeri harekât ve 2003 yılında Amerika'nın askeri müdahalesinin dönüm noktalarını teşkil ettiği son 30 yılda Irak ekonomisi oldukça istikrarsız bir yapı sergilemiştir. Çeşitli dönemlerde yürürlüğe konan ekonomik ambargolar da Irak'ın uluslararası ekonomiye entegrasyonunu güçleştirmiştir.

1991-1995 yılları arasında BM (Birleşmiş Milletler) tarafından Irak'a sunulan petrol karşılığı gıda ithalatı önerisi, Irak Hükümeti tarafından kabul görmemiş ve petrol geliri elde edilemediği için ülkede fakirlik hızla artmıştır. 1996 yılında, Irak Hükümeti, BM tarafından önerilen Gıda Karşılığı Petrol Programı (OFF) önerisini kabul etmek durumunda kalmıştır. Bu programla, Irak hükümetine sınırlı miktarda petrol ihraç etme ve bunun karşılığında gıda ve insani malzeme ithal etme izni verilmiştir. 22 Mayıs 2003 tarihinde, BM Güvenlik Konseyi 1483 sayılı kararı kabul etmiş ve Irak üzerindeki tüm ticari yaptırımların bittiğini ilan ederek, OFF programını yürürlükten kaldırmıştır.

Amerika'nın askeri müdahalesinin ardından kurulan Irak'ın Yeniden Yapılandırılması ve İnsani Yardım Kurumu (ORHA- The Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance) ülkede idari ve ekonomik yapıyı yeniden oluşturmakla görevlendirilmiştir. Bununla birlikte, 2003 yılında Irak ekonomisi savaşın ve savaş sonrası güvenlik durumunun kötüleşmesinin yanı sıra ülkedeki devlet kurumlarının tamamına yakınının tasfiye edilmesi, gerekli idarelerinin tesis edilememesi ve artan istikrarsızlık gibi nedenlerle kötüye gitmiştir.

IMF (Uluslararası Para Fonu) 2004 yılında Irak hükümetine savaş sonrası acil yardım desteği programı çerçevesinde kredi vermiştir. 2009 yılında ödemesi gereken 470 milyon dolarlık borcunu 2007 Aralık ayında ödeyen Irak Hükümeti, IMF ile yeni bir Stand-By anlaşması imzalamıştır. Irak Hükümeti'ne 744 milyon dolarlık yeni kredi desteği sağlayan Yeni Stand-By Anlaşması ile, makroekonomik istikrarın sürdürülmesi, ülkede yatırım ortamının iyileştirilmesi, petrol sektöründe üretimin artırılması ve 2005 yılında imzalanan bir önceki Stand-By Anlaşması'ndaki reformların yerine getirilmesi öngörülmüştür.

Kamu ekonomisi ağırlıklı ülkede özel sektör ülkede yaşanan sıkıntılar nedeniyle gelişmemiş ve bu durum yabancı şirketlere olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. T.C. Ekonomi Bakanlığı Irak ülke raporunda; Irak Konut Bakanı'nın okul, hastane, yol/köprü, konut ve altyapı projelerini gerçekleştirebilmeleri için yabancı firmalara ihtiyaç duydukları ve bu doğrultuda yabancı yatırımcıya yönelik kasıtlı bir engel/kısıtlayıcı bir uygulama veya politikanın söz konusu olmadığı ifadesine yer verilmiştir.

Ülkenin ekonomik olarak yeniden yapılandırma çalışmaları devam etse de Irak'ta güvenlik şartlarında iyileşmenin beklenenden daha yavaş ilerlemesi, kamu kurumları ve çalışanlarının yeni dönemin yasalarını uygulamakta başarısız olması, ülkede henüz yolsuzluğun ve rüşvetin önlenememesi, ihale sisteminde şeffaflığın sağlanamaması, bankacılık sisteminin hala iyi işlememesi, ülke gümrüklerinin standart uygulama pratiklerinin olmaması, ulaşım ağlarının hala yetersiz oluşu, ülkede elektrik ve enerji sıkıntısının hala çok önemli boyutlarda olması, etnik farklılıklar nedeniyle toplumda ayrışmanın derinleşmesi gibi nedenler, Irak'ın ekonomik ve ticari hedeflerine ulaşmasını engellemeye devam etmektedir. Özelleştirmeye konu kamu şirketleri de her türlü yeni sunuma rağmen bu nedenlerden dolayı beklendiği ölçüde ilgi görmemiştir.

Irak'ta yatırım projelerinin büyük kısmı kamu bütçesinden karşılanırken; Dünya Bankası, IMF ve Japonya, Çin, Güney Kore ve Almanya gibi bazı gelişmiş ülkeler proje bazında Hükümete kredi sunabilmektedir. Yatırımcı kamu kurumları ihale bedeli ödemeleri, teminat mektubu gibi finansal işlemlerin yürütüldüğü kamu bankası olan TBI (Trade Bank of Iraq) dış krediler hususunda önemli rol oynamaktadır.

Savaş sonrası dönemde de Irak ekonomisi temel olarak petrol gelirlerine dayanmaya devam etmiştir. OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) verilerine göre ülkenin ihracat gelirlerinin yaklaşık %99'u petrolden sağlanmaktadır.

Dünya Bankası verilerine göre 2013 yılında büyüme % 4.2 olarak gerçekleşmiştir. Mevcut istikrarsızlık ile birlikte petrol fiyatlarının da düşmesi ekonomik büyümeyi hızla yavaşlatmıştır. 2014 yılında %2.7 küçülme yaşayan ülke ekonomisinin 2015 yılındaki büyümesinin %0.9 olması tahmin edilmektedir. Irak bütçesinden yatırımlara ayrılan payın etkin bir şekilde kullanılamaması halen önemli bir sorun teşkil etmekte ve petrol dışı alanlarda büyümenin gerçekleşmesine engel olmaktadır.

Bununla birlikte, 1990'lardan sonra Irak ekonomisinin kronik sorunlarından biri haline gelen işsizlik oranı Irak İstatistik Kuruluşu tarafından % 17,6 seviyesinde açıklansa da bu oranın gerçekte % 40 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Çalışanların çoğu ise kamu şirketlerinde istihdam edilmektedir.

Kuzey Irak Bölgesel Yönetimin bölgesinde güvenliği sağladığı ve hem kamu kamu hem de özel sektör harcamalarının bölgeye bir sıçrama yaşattığı ancak merkezi hükümetin yaşadığı finansman sorununun Kuzey Irak'ta da hissedildiği görülmektedir.

T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın Irak Ülke Profiline de yer aldığı üzere; Irak Parlamentosu 29 Ocak 2015 tarihinde, Irak'ın 2015 yılı kamu bütçesini kabul etmiş ve 2015 yılı bütçesi Cumhurbaşkanı tarafından 10 Şubat 2015 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. 119 trilyon dinar (99,6 milyar dolar) tutarındaki Irak Kamu Bütçesinde; 94 trilyon dinar (78 milyar dolar) gelir ve 25 trilyon dinar (21 milyar dolar) açık beklenmektedir. Bütçede, ortalama 56 dolar/varil fiyattan 3,3 milyon varil/gün petrol ihracatı öngörülmektedir. Hükümet Yetkilileri; 2015 bütçesinin "kemer sıkma" ve "tasarruf" bütçesi olduğunu, harcamalarda önceliğin "terörle mücadeleye" ve "terör nedeniyle yerlerinden edilmiş insanlara" verileceği, sektör itibarıyla ise imkanlar dahilinde enerji (elektrik ve petrol alanındaki yatırımlar) konusunun öncelikli gündemde olacağını daha önce dile getirmiştir. Öte yandan, petrol fiyatının hızlı ve aşırı düşmesinden kaynaklanan bütçe (gelir) açığının ise; petrol üretim miktarının artırılması, bazı lüks tüketim ürünlerinde vergi oranlarının yükseltilmesi, iç borçlanma ve uluslararası finans kuruluşlarından (IMF) kaynak kullanılması yoluyla giderilmesi planlanmaktadır. OPEC, üyesi olan Irak'a geçmişteki ambargo ve terör mağduriyetlerini göz önünde bulundurarak, "üretim kotası" konusunda esneklik tanımaktadır. Hesaplama kuru: "1 dolar=1200 dinar" esas alınmıştır.

Irak'taki Son Gelişmeler:

Özellikle son dönemlerde El Kaide kaynaklı Selefi-İslamcı örgüt Irak Şam İslam Devleti'nin (İŞİD), ülkenin doğu ve kuzeybatı bölgesindeki hakimiyetiyle belirsizlik ve istikrarsızlık gittikçe artmıştır. Irak'ın ikinci büyük kenti olan Musul'un İŞİD tarafından ele geçirilmesi ve temel ticaret rotalarının örgütün denetimine geçmesi Irak'ın dış ticaretini olumsuz yönde etkilemektedir. İŞİD hakimiyetinin olduğu pazarlarda pek çok küçük firma bölgeden çekilmek zorunda kalmakta; büyük firmalar ise lojistik yetersizlik ve İŞİD engeli sebebiyle kâr kayıpları yaşamaktadırlar. İŞİD'in hakimiyeti altındaki alanlar veya Irak'ın kalanıyla ticaret yapmak isteyen firmalar, eğer bu ticaret rotalarını kullanacaklarsa İŞİD'e yüksek miktarlarda haraç ödemekle mükellef durumdadırlar. Bu sebeple ticaret yollarının değişerek, özellikle Bağdat ve ülkenin güney kısımlarına ulaşmak için İran üzerinden transit karayolu taşımacılığı veya Kerkük-Hanikim güzergahının kullanımı söz konusudur.

IRAK EKONOMİSİNE SEKTÖREL BAKIŞ

Tarım ve Hayvancılık:

1980'li yıllar öncesinde oldukça kayda değer bir tarım sektörüne sahip olan Irak'ta; sebze-meyvecilik, hayvancılık, kümes hayvancılığı ve balıkçılık alanında güçlü bir üretim kapasitesi mevcuttur. 1980'li yıllardan sonra ardı ardına gelen savaşlar ve istikrarsızlık sebebiyle tarımsal üretimde önemli miktarda düşüş yaşanmıştır. Irak'ta 8 milyon hektar tarıma uygun arazi bulunmasına rağmen, bunun 4-5 milyon hektarında yıllık üretim yapılmaktadır. Başlıca tarım ürünleri; buğday, arpa, pirinç ve hurmadır. Üretimin iç talebini karşılayamamasından ötürü gıda ürünlerinin %65'i ithal edilse de; kişi başına düşen süt ve et tüketimi çok düşük seviyelerde seyretmektedir.

Ülke GSMH'sine 2013 yılı CIA The World Factbook verilerine göre %3.3'lük oranda katkı sağlayan tarım sektörü toplam işgücünün yaklaşık % 25'ini barındırmaktadır.

T.C. Ekonomi Bakanlığı Irak ülke raporunda yer aldığı üzere; Irak Hükümeti'nin tarımsal üretimi artırmaya yönelik girişimleri sonucunda sektörde büyüme öngörülmektedir. Irak Yatırım Ajansı araştırmalarına göre, Irak tarım sektöründe hızlı bir gelişme öngörülmesinin üç temel nedeni vardır:

1. Orta Doğu'da en hızlı nüfus artış hızına sahip ülke Irak'tır. Irak'ın nüfusunun 2025 yılında 40 ve 2040 yılında da 50 milyona ulaşması beklenmektedir;
2. Savaş ve yaptırımlarla geçen yılların ardından artık Irak'ta yaşam standardı hızla yükselmekte, buna bağlı olarak da et, balık ve işlenmiş gıdalara olan talep artmaktadır;
3. Irak verimli tarımsal kaynaklara sahiptir. Ekilebilir boş araziler ile eksik istihdam edilmiş ve yer değiştirmiş çiftçiler bu kaynaklar arasında sayılabilir.

Benzer şekilde, ülkedeki işlenmiş gıda sektörü de gelişmeye açıktır. Geçmişte canlı bir gıda işleme endüstrisine sahip olan Irak'ta savaş ve ekonomik ambargolar sonucu yaşanan iç talep daralması nedeniyle gıda işleme sektörü eski canlılığını yitirmiştir. Yaşam standartlarının yükselmesiyle Irak'ta da işlenmiş ve yüksek proteinli gıdalara olan talep artacaktır. Irak, özellikle domates salçası, bisküvi ve çerez, yemeklik yağlar ve mandıra ürünlerinin işlenmesinde yeniden sektörleşme açısından çok iyi bir konuma sahiptir. Çiftlik ve kümes hayvanları ürünlerinde benzer faktörler nedeniyle olası bir talep ve üretim artışı beklenmekte ve sektörün modernize edilmesi için yabancı yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır.

T.C. Ekonomi Bakanlığı Irak ülke raporunda yer aldığı üzere; Irak'ın ekonomik, siyasi ve sosyal istikrarı için iyi işleyen ve üreten bir tarım sektörü çok büyük önem arz etmektedir. Irak'ta tarım sektörü üretimi ve pazarlama potansiyeli ile istihdama katkı gücü olarak önemli bir potansiyeli içinde taşımaktadır. Zira Irak'ın doğal kaynaklarının komşularına göre bolluğu, özellikle su kaynakları bakımından görece zenginliği küresel ekonomi içerisinde Irak tarımının var olabilmesi için önemli imkânlar sunmaktadır. Bu çerçevede ülkede, hayvancılık laboratuvarları kurulması, hayvanlardaki bulaşıcı hastalıkların takip edilmesi ve önlenmesi, hayvan kesimi yerlerinin hijyene kavuşturulması, toprak analizleri, üretimi artırıcı gübre ve tohum tespitine yönelik Irak

Hükümeti öncülüğünde uluslararası örgütlerin programları katkısıyla çalışmalar sürdürülmektedir.

Son zamanlarda özellikle Irak Su Kaynakları Bakanlığı öncülüğünde ülkedeki tarım alanlarına su dağıtımı ile ilgili önemli çalışmalar sürdürülmekte ve bu konuda diğer Bakanlıklarla ortaklaşa planlamalar yapılmaktadır. Ancak tüm çalışmalara rağmen, henüz üretime yönelik olarak önemli bir aşama kaydedilememiştir. Irak, tarım ürünleri ihtiyacının büyük kısmını ithalat yoluyla karşılayabilmektedir.

Sanayi:

Son dönemlerde Irak ekonomisi petrol ve doğalgaza dayalı bir ekonomi kabul edilmesine rağmen, ülkede sanayi sektörünün kökleri 1950'li yıllara uzanmaktadır. Irak'ta 1958 yılından, yani krallığın devrilmesinden bu yana devletçi bir politika uygulanmıştır. Devletçi politika Irak-İran savaşı dahil olmak üzere 1990 yılına kadar ağır sanayi de kapsayacak şekilde kendi ekonomisini ayakta tutacak bir sanayi yaratmıştır.

2013 yılı CIA The World Factbook verilerine ülke GSYİH'ında %64.6'sının oluşturduğu sanayi sektöründe çalışan nüfusun % 20'si bulunmaktadır.

Irak'ta bugün en büyük sorunlardan birisi, ülkede mevcut olan, hantal ve çok büyük miktarlarda ve her sektörü kapsayan devlet kuruluşlarının modernizasyonu ve verimli hale getirilmesidir. Bu kapsamda, 2006 yılında 13 sayılı Irak Yatırım Teşvik Kanunu yayımlanmış ve kanun Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun çerçevesinde kurulan Irak Yatırım Komisyonu da Aralık 2007 tarihinde faaliyete geçmiştir.

Irak Yatırım Yasası, 250.000 dolar üzerindeki tutarlarda ve petrol, bankacılık ve sigortacılık dışındaki tüm konulardaki yatırımları içerecek şekilde düzenlenmiştir. Yasa ile, eyaletler nezdinde bölgesel yatırım komisyonları kurulabilecek olmakla beraber, yatırım konusu ve büyüklüğüne göre yatırım ile ilgili nihai kararın Irak Yatırım Komisyonu tarafından verileceği hükme bağlanmaktadır. Yasa, ayrıca, yatırımcıyı korumayı amaçlayan hükümler içermektedir. Yatırımcı, yabancı işçi çalıştırabilecek, makine parkı, sabit sermayesi ve tüm duran varlıkları koruma altında olacak, hiçbir durumda müsadereye tabi tutulmayacak ve millileştirilmeyecektir. Anlaşmazlıkların halli ile ilgili olarak ise, Iraklı idarelerle yatırımcı arasındaki mali sorunlar ve yatırımcı ile çalışanları arasındaki sorunları çözmek üzere bir mekanizmayı da öngörmüştür.

13 numaralı yasanın çıkarılması Irak sanayisinin yeniden yapılandırılmasının temelini oluşturmaktadır. Ancak yatırımcıların, ülkedeki güvenlik durumunun henüz belirginleşmediği, işgücünün mezhep ve etnisite temelinde oluşturulduğu bir süreç içerisinde, özelleştirme projelerine tedirgin yaklaştıkları görülmektedir. Özellikle bu tesislerin özelleştirilmesinden sonra bünyelerinde taşıdıkları ağır istihdam yükünden kurtulmaları ve üretim odaklı olmayan ve bir nevi sübvansiyon işlevi gören istihdam yapısının kırılmasının hayli güç olacağı değerlendirilmektedir.

Yabancı Yatırımcıya Açılan Irak Devlet Şirketleri ve Fabrikaları

- State Company for Mechanical Industries (SCMI), Iskandariyah
- State Company for Automotive Industry (SCAI), Iskandariyah
- İraçi State Company for Cement, Fallujah
- İraçi United Gypsum, Fallujah
- State Company for Glass and Ceramics - Plate Glass, Ramadi
- State Company for Glass and Ceramics - Consumer Glassware, Ramadi
- State Company for Glass and Ceramics - Ceramic Tile, Ramadi
- State Company for Glass and Ceramics - Ceramic Fixtures, Ramadi
- Al Sumood State Company - Steel Structures, Taji
- Al Sumood State Company - Foundry, Taji
- Nassr State Company for Mechanical Ind. - Trailers, Taji
- Nassr State Company for Mechanical Ind. - Foundry, Taji
- Nassr State Company for Mechanical Ind. - Machine Shop, Taji
- Northern Cement State Company - Badoush, Mosul
- State Company for Drugs and Medical Supplies - Ninawah, Mosul
- Northern Cement State Company - Sinjar, Sinjar
- İraçi State Company for Cement, Al Qa'im
- State Company for Phosphate, Al Qa'im
- Diyala State Company for Electrical Industries - Transformers, Baqubah
- Diyala State Company for Electrical Industries - Electric Meters, Baqubah
- Diyala State Company for Electrical Industries - Optic Cable, Baqubah
- State Company for Fertilizer - North, Bayji
- State Company for Ready Hand Made Wear, Najaf
- State Company for Rubber Industries, Najaf
- State Company for Textile Industries - Hilla, Hilla
- State Company for Cotton Industries, Baghdad
- State Company for Leather Industries, Baghdad
- Al Furat State Company - Chemical, Al Hindiyah
- That Al Sawary State Company for Chemical Industries - PVA, Taji
- That Al Sawary State Company for Chemical Industries - Resins, Taji
- State Company for Drugs and Medical Supplies - Samarra
- State Company for Petrochemical Industries, Basrah
- State Company of Fertilizers - South, Basrah

- Harir Tomato Paste and Fruit Processing Plant, Harir
- State Company for Construction Industries - Concrete Pillars, Mosul
- State Company for Heavy Engineering Industry (HEESCO), Doura
- State Company for Hand Woven Carpets, Baghdad
- State Company for Paper Industries, Basrah
- Ur State Company for Engineering Industry, Tallil
- Northern Company for Furniture, Ninawah
- Baghdad Factory for Furniture, Baghdad
- State Company for Cotton Industries, Baghdad
- State Company for Electrical Industries (SCEI), Baghdad
- State Company for Vegetable Oils Industry, Baghdad
- Al Monsour State Company, Baghdad
- State Company for Tobacco and Cigarettes, Baghdad
- Baghdad Electrical, Baghdad
- State Company for Batteries Industries, Baghdad
- State Company for Construction Industries - Stone Cutting, Baghdad
- State Company for Woolen Industries, Baghdad
- State Company for Dairy Products, Baghdad
- Al Furat State Company - Detergent, Hindiyah
- State Company for Construction Industries - Marble Cutting, Erbil
- Southern State Company for Cement - Sedda, Sadat al Hindia
- Kani Bottling, Kani
- Kurdish Textiles, Erbil
- State Owned Slaughterhouse, Baghdad
- Sulymania Apparel Company, Sulymania
- UB Group Brick Factory, Dahok
- Mosul Ready to Wear, Mosul
- Ahram Foodstuff Manufacturing Company, Dahok
- National Metal and Bicycle Plant, Mahmoudiyah
- Ready Made Clothing (RMC Company) Mahmoudiyah
- Al Hamara's Biscuit Company, Mahmoudiyah
- Sulymania Food Processing Plant, Sulymania
- State Company for Paper, Taji
- Dakuk Dairy Facility, Dahuk
- Al Ikaa Metal Fabrication Plant
- Al Shaheed Brass Plant
- Tikrit Flour
- Taji Furniture
- Al Az Electronic Industry (2 factories)
- State Company for Rubber Industries, Diwaniyah Tire
- Al Faris State Co.
- Heavy Equipment State Co (HEESCO)
- Al-Shaheed State Co
- Light Industries Co
- National Co for Metal Industries

- Wasit State Co for Textile Industries
- State Co for Woolen Textiles
- State Co for Ready to Wear Industries
- State Co for Refractory's
- Al Mishraq Sulfur Industry Co
- National Co for Chemicals & Plastic
- State Co for Sugar Industry
- Baghdad Al-Salam Co for Food
- State Co for Industrial Design and Consultation (SIDCO)
- General Systems Co (GSC)
- State Co for Information Systems
- Electronic Industries Co

Müteahhitlik:

Irak'ta inşaat sektörü hızlı bir büyüme dönemine girmiştir. Günümüz şartlarına uymayan ya da tahrip edilmiş yapılar yeniden inşa edilmekte, inşaat işi ve malzemeleri pazarı gelişmektedir. Yeniden inşa işlerinin toplam maliyetinin 100 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. İnşaat malzemeleri ve ilgili teçhizatlar pazarı bu tür projelerle önümüzdeki yıllarda sürekli dinamik kalacağı öngörülmektedir.

Business International Monitor (BMI) tahminlerine göre, 2015 yılında sektörün GSYİH'daki payının %7, toplam değerinin ise 24.6 milyar dolar olması beklenmektedir.

Irak'ta inşaat sektörü uzun yıllar çok sayıda ve büyük devlet kuruluşlarının egemenliği altında kalmıştır. Bununla birlikte Irak hükümeti bu sektörün büyük bir ölçüde özelleştirmesine öncelik vermiş ve devlet kuruluşlarının yaptıkları işleri üstlenecek yeni özel ortaklar aramaya başlamıştır. 2008 yılı Nisan ayında Irak hükümeti bu anlamda bir adım atarak, her ikisi de Irak Çimento Şirketi bünyesinde faaliyet gösteren Al Kirkuk Çimento Şirketi ve Al Qaim Çimento kuruluşları için yeni özel sektör-devlet ortaklığı ilan etmiştir. Bu model daha sonraki özelleştirmeler için bir potansiyel model teşkil etmektedir.

T.C. Ekonomi Bakanlığı'nda 17 Şubat 2015'te yer alan bir haberde; Irak Belediyeler Bakanı'nın Çine yaptığı resmi ziyaret sırasında Çin Hükümetiyle imzaladığı mutabakat zaptına göre, Çin kamu bankalarından ülkenin altyapı projeleri için finansal destek sağlayacağı duyurulmuştur. Kamu kuruluşu olan "Uluslararası Çin Bankası" mega projelere finansal destek sağlayacaktır.

2008 yılından itibaren Türk müteahhitlik firmalarının faaliyetlerinin Irak'ın kuzeyinden yavaş yavaş güneye ve diğer bölgelere doğru kaydığı gözlenmektedir. Irak'ta halen hızla devam etmekte olan yeniden yapılanma sürecinin, önümüzdeki dönemde de müteahhitlik sektörü için cazibesini sürdürmesi beklenmektedir. Ülkede istikrarın sağlanması ve güvenlik sorununun çözümlenmesinin ardından, özellikle Bağdat ve çevresi olmak üzere ülkenin diğer bölgelerinde Türk müteahhitlik firmaları için iş fırsatlarının olacağı muhtemel müteahhitlik projelerinden önemli bir pay sahibi olunabileceği düşünülmektedir.

Türkiye Mütcaahhitler Birliği'nin (TMB) Irak ÷lke raporunda; Türk mütcaahhitlik firmalarının Irak pazarına ilk kez 1975 yılında ENKA adlı firma ile giriş yapıldığı belirtilmiştir. TMB verilere göre; 1975 yılından 2014 yılı sonuna kadar geçen sürede Türk mütcaahhitlik firmalarının toplam 22.040.755.555 ABD doları tutarında iş üstlendikleri Irak; toplam proje bedeli bakımından Türk mütcaahhitlik firmalarının yurtdişında en fazla iş üstlendikleri Orta Doğu'daki 1., dünya genelindeki 4. ÷lke konumundadır.

Türk Mütcaahhitlik Firmalarının Irak'ta Üstlendikleri Proje Sayısı ve Tutarları

	Toplam Proje Sayısı	Toplam Proje Bedeli (dolar)
2009	46	1.272.140.254
2010	94	2.285.079.179
2011	43	1.883.588.448
2012	113	4.832.224.747
2013	74	2.841.984.731
2014	41	1.804.025.349

Kaynak: TMB

Firmalarımız, yeniden yapılanma sürecindeki Irak'ta bugüne kadar çok çeşitli altyapı ve üstyapı işleri üstlenmişlerdir. Bu işler kapsamında; boru hattı, arıtma ve içme suyu gibi altyapı projeleri; konut, askeri tesis, sosyal-kültürel tesisler, idari bina ve sağlık tesisleri gibi bina projeleri; enerji hatları, enerji santralleri, depolama tesisleri, endüstriyel tesisler ve petrokimya tesisleri gibi çeşitli sanayi tesisi projeleri; sulama ve baraj gibi çeşitli su projeleri ve havaalanı ile yol-köprü-tünel gibi çeşitli ulaşım projeleri mevcut bulunmaktadır.

Irak'ta Üstlenilmiş olan Bazı Büyük Bedelli Projeler

Proje Adı	Yüklenici
Hawler Uluslararası Havaalanı İnşaatı	Cengiz – Makyol
Erbil Kongre ve Kültür Merkezi	Yenigün
Süleymaniye Üniversitesi Kampus Projesi	Tepe
Ham Petrol Boru Hattı Genişletme Projesi	Tekfen
Yusufia Sulama Projesi ve Yol İnşaatı	KİSKA
Kerbela Otel Projesi	Tefirom
İskenderiye Sulama Projesi	KİSKA
Erbil Şehri 60 Metre Caddesi Rehabilitasyonu ve Yeniden İnşası	Taşyapı
Kerbela imento Fabrikası İnşaatı	ENKA
Tasluca imento Fabrikası İnşaatı	ENKA
Kuzey Rafinerileri – 42 Numaralı Tank Projesi	Tekfen
Süleymaniye Uluslararası Havaalanı İnşaatı	AGE
Erbil-Perdi Yolu Rehabilitasyonu	Cengiz
Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı	ENKA
Kora-Şaklava-Kandil Karayolu	Yüksel
Bağdat Alışveriş Merkezi Projesi	Tefirom

Kaynak: TMB

2010-2014 Kalkınma Planı çerçevesinde, hükümet 2700 adet proje için 170 milyar ABD doları bütçe ayırmıştır. Irak'ta kurulu 17 adet devlete bağlı çimento fabrikası, toplam çimento talebinin ancak beşte birini (yıllık 6 milyon ton) karşılayabilmektedir. Talebin karşılanabilmesi amacıyla mevcut çimento fabrikalarının yenilenmesi ve yeni fabrikalar kurulması planlanmaktadır.

Yatırımcıları en çok çeken sektörler arasında bayındırlık işleri, su, elektrik, kanalizasyon arıtma, köprüler, otoyollar, imar ve inşaat işleri bulunmaktadır.

Irak'ta 6 tanesi uluslararası olmak üzere toplamda 29 tane havalimanı bulunmaktadır. Bunlardan en aktif ve en büyük olanı yılda 7.5 milyonluk yolcu kapasitesiyle Bağdat Uluslararası Havalimanı'dır.

Ülkede 4 tane liman mevcuttur. Bunlar; Basra Limanı, Khor al-Zubair Limanı, Mina al Bakr Limanı ve Umm Qasr Limanı'dır. Bunun dışında, al-Faw Limanı'nın yapımı projesi gündemdedir. 20 milyar dolar değerindeki bu proje bir İtalyan firması tarafından yürütülmektedir. Ayrıca Kuveyt sınırına Bubiyan Limanı yapımı projesi de 3.47 milyar dolar değerindedir ve İtalyan Technital firması tarafından gerçekleştirilmektedir.

2003 işgalinden sonra demir yollarının yeniden yapılandırılması çalışmalarına hız verilmiştir. Ülkede 2272 km uzunluğunda bir demiryolu ağı mevcuttur. Bu ağı genişletmek adına çok sayıda proje bulunmaktadır. Baghdad-al Basrah-um Qasr hattının ve Baghdad-al Mousul-Rabia hattının iyileştirilmesi gündemdedir. Ayrıca; Irak'ın Türkiye, İran, Suriye ve Ürdün ile var olan uluslararası demiryolu hatlarının iyileştirilmesi ya da yenilerinin yapımı da gündemdedir.

Baghdad Loop Line projesi ile yolcu ve yük terminalleri içeren bir demiryolu ağı yapımı öngörülmektedir. Bağdat'ın çevresini kapsayacak olan bu demiryolunun 112 km uzunluğunda ve çift yönlü olması düşünülmektedir. İki ana istasyonu ile yılda 23 milyon yolcu ve 46 milyon ton yük kapasitesine sahip olacak olan bu ağın tamamlanması 4 yıl sürecektir. Projenin toplam değeri ise 3 milyar dolardır. Irak'ta toplamda demir yolu ağı uzunluğu ise 2.272 km'dir.

Bağdat Metrosu projesinin ise 18 ve 21 km uzunluğunda 2 hattan oluşması düşünülmektedir. 3-4 milyar dolar değerindeki bu projeyi henüz hiçbir şirket üstlenmemiştir.

Kasım 2010'da Diwaniya, Muthanna, Maysan ve Basra'ya 22 enerji santrali geliştirilmesi ve yapımı projesi açıklanmıştır. Bu proje ile enerji üretiminin %30 oranında artırılması hedeflenmektedir. Her bir santral 40.25 milyon dolar değerinde ve kapasitesi 125 MW'tır. Fransız Şirketi Alstom, Najaf'ta bir enerji santralinin geliştirilmesi projesini üstlenmiştir. Projenin toplam değeri 27.83 milyon dolardır.

Hükümet, 2012 yılında 47.4 milyar kWh olan elektrik üretimi yapmaktadır. Elektrik ihracatı yapmamakla birlikte, 12.28 milyar kWh elektrik ithalatı gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda, yeni gaz tribünlerinin inşası söz konusudur. Bu projenin 900 milyon dolarlık kısmı 3 Türk firmasına verilmiştir. Bu firmalar; Çalık Enerji, Enka İnşaat ve Eastern Lights'tır.

Irak Yatırım Ajansı'nın yaptığı çalışmaya göre Irak'ta inşaat sektöründeki potansiyel fırsatlar aşağıda değerlendirilmektedir:

- Irak'ta inşaatla ilgili malzemelerin üretimi için güçlü bir temel mevcuttur ve Irak hükümeti devlet-özel sektör ortaklığı kapsamında devlet kuruluşlarıyla işbirliği yapacak özel yatırımcılar aramaktadır. Çelik, çimento, tuğla, cam ve mermer alanında ortaklık fırsatları mevcuttur.
- Irak'ın altyapısını geliştirmek için şu anda sayısız kamu inşaat projesi planlanmaktadır. Irak hükümetinin şu anda öncelik verdiği alanlar, yol ve demiryolu inşaatı, elektrik üretimi, iletim ve dağıtım ağları, liman rehabilitasyonu ile su ve kanalizasyon arıtma tesislerinin inşası ve rehabilitasyonudur.

Ekim 2009'da Kerkük Barajı'nın yapımını Nursoy Şirketler Grubu üstlenmiştir. Irak Su Kaynakları Bakanlığı İdaresi adına yapılan Kerkük'ün 10 km kuzey doğusunda yer alan baraj; Kerkük halkının sulama ve içme suyu ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmıştır.

Petrol ve Doğalgaz:

Irak dünyanın en düşük petrol ve gaz üretimi maliyetine sahip ülkelerinden birisidir. Ülkedeki petrol, göreceli olarak sığ kuyulardan çekilebilen çok büyük sahalarda bulunmaktadır. Irak'ın rezervlerinin üçte birinden daha fazlası yer yüzeyinin sadece 600 metre altındadır ve su ve birleşik doğal gaz birikintilerinin petrol rezervleri üzerinde yüksek basınç oluşturmamasından dolayı çok çabuk yüzeye çıkmaktadır. Bu nedenle, Irak petrolünün üretim maliyeti varil başına 1,50 dolarından daha az olabilmektedir. Bu üretim maliyeti Suudi Arabistan'daki maliyetle eşit, diğer ülkelerden daha düşüktür.

Irak; BP Dünya Enerji İstatistikleri Raporu'na göre 2013 yıl sonu rakamlarıyla; OPEC ülkeleri arasında 150 milyar varil rezerv ile dördüncü sırada yer almaktadır. 2015 yılında bu rakamın %21 oranında artması beklenmektedir. Irak Petrol Bakanlığı'na göre rezervin 204 milyar varil olma ihtimali vardır. En büyük petrol rezervi, gündeyde Rumelia sahasında olup, 17 milyar varil düzeyindedir. Irak'ın rezerv-üretim oranı (mevcut üretim seviyesinde kaç yıllık rezerv kaldığını gösterir), bazı tahminlere göre 150 yıldır ve bu rakam Orta Doğu ve Afrika Bölgesi'ndeki en yüksek orandır.

Irak Petrol Bakanlığı açıklamasına göre; 2014 yılı Ekim ayında petrol üretimi 3 milyon varil/gün, ihracat ise 2,4 milyon varil/gün seviyesinde gerçekleşmiştir. 442 bin varil/gün mevcut rafinerilerde işlenmiş, 143 bin varil/gün ise elektrik santrallerinde kullanılmıştır. Ekim ihracatı ortalama 81 dolar/varil fiyatla yapılmıştır.

Petrol Bakanlığı önümüzdeki on yılın sonuna kadar mevcut üretimi 4.15 milyon varil/güne çıkarmayı planladığını duyurmuştur. Irak'ın belirtilen bu seviyede üretim yapabilmesi için 25 milyar ile 75 milyar dolar arasında bir yatırım yapması gerektiği belirtilmektedir.

Ülkedeki ana petrol üretim bölgeleri, güneyde Basra ile kuzeyde Kerkük bölgesidir. En büyük rafinerileri, Beji (kuzey), Beji (Selahaddin) ile Bağdatta Dora ve Basra rafinerileridir. Diğerleri ise Kerkük, Nejef, Samawa ile Haditha ve Kanakin'dir.

Muftiah ve Gayirah küçük olanlardır. Kısa ve orta vadede üretimin artırılabilmesi, daha küçük ve yerel bazda birleşmiş rafinerilerin kurulmasına bağlıdır.

Irak'ın Orta Doğu petrol tüketimindeki payı Business International Monitor tahmini rakamlarına göre 2015 yılında %10.27 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Petrol üretimindeki payı ise 2015 yılında %11.56'sına denk gelmesi öngörülmektedir. Katar'dan sonra bölgedeki petrol ihraç potansiyeli en yüksek olan ülke Irak'tır. 2010-2020 yılları arasında ise petrol üretiminin %65.7 artarak günlük 4.15 milyon varile ulaşması beklenmektedir. Petrol tüketiminin ise yine aynı dönemde %62.9 oranında artarak günlük 1.14 varile ulaşması öngörülmektedir.

Irak'ın en önemli ihracat (%99) kalemi petroldür. 2017 yılı ihracat hedefi, 12 milyon varil/gün petroldür. Petrolün uluslararası varil fiyatının geçmiş yıllarda 100 doların üzerinde seyretmesi bütçe açığının azalmasına önemli katkı sağlamıştır. Ancak 2014 yılının son aylarında petrolün uluslararası fiyatının düşüş trendine girmiş olması, Irakın gelirlerinde ciddi azalışa yol açacaktır. Bu olumsuz gelişmenin, ülke ekonomisinin (özellikle yatırım harcamalarının) 2015 yılında finanse edilmesini zora sokacağı yönünde endişelere sebep olmaktadır.

Petrol ihracatı halihazırda; güneyde Basra ve Khor Al Amia Limanları ile kuzeydedeki (Kerkük-Ceyhan) boru hattı üzerinden (450 bin-500 bin varil/gün kapasite) yapılmaktadır. Mart 2014'ten beri ise Kerkük-Ceyhan boru hattından teröristlerin saldırıları nedeniyle sevkiyat yapılamamaktadır.

Mayıs 2010'da Foster Wheeler Mühendislik ve İnşaat Grubu Irak'ın ham petrol ihracatını geliştirme projesini üstlenmiştir. 2 yeni petrol boruhattı yapımını içeren söz konusu proje ile Basra'nın petrol ihracatının 2014 yılında günlük 4.5 milyon varile ulaşması öngörülmektedir. Eylül 2010'da Türk firması olan Genel Enerji, Kuzey Irak'a 500 milyon dolarlık, kapasitesi günlük 20.000 varil olan bir petrol rafinerisi yapımı projesini üstlenmiştir.

Savaş sonrasında arz kıtlığı ve mevcut rafineri sorunları nedeniyle Irak komşu ülkelerden (özellikle Türkiye, Kuveyt, İran ve Suriye'den) petrol ürünleri ithal etmiştir. İhtiyacın daha hızlı bir şekilde karşılanması amacıyla Temmuz 2007'de yabancı şirketlerin de Irak'ta rafineri kurmalarına ve işletmelerine izin veren bir kanun onaylanmış, bu rafinerilerin denetimi ise yerel yönetimlere bırakılmıştır. Petrol ve petrol ürünleri ihracatında yetkili kurum Bağdat'ta Petrol Bakanlığı'na (www.oil.gov.iq) bağlı kuruluş SOMO'dur (www.somooil.gov.iq).

Irak Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) Haziran 2014'te Irak'a gerçekleştirdiği saldırılar Irak'ın toplam ihracatının %95'ine denk gelen güneydeki üretim ve ihracatı etkilememiş olsa da; ülkenin kuzeyindeki petrol üretim ve rafineri operasyonlarını etkilenmiştir ve bazı petrol şirketleri petrol arama çalışmalarını durdurmak zorunda bırakılmıştır. Irak'ın kuzeyinde yer alan Ajeel, Hamrin, Qayara, Balad, Ain Zalah, Barma ve Najma petrol alanları İŞİD'in kontrolü altına geçmiş ancak Ağustos 2014'ün başlarında ABD önderliğindeki hava saldırıları ile İŞİD belirtilen sahaların bazılarında kontrolünü kaybetmiştir. İŞİD'in ana kaynaklarından biri olan Ajeel petrol sahasında hava saldırılarından önce günlük 28 bin varil olan petrol üretimi ise saldırılar sonrası günlük

15 bin varilden fazla değildir. Kara borsada petrol satmaya devam eden IŞİD; depolama tankları, boru hatları ve pompa istasyonlarından da 3 milyon varil kadar petrol çalmıştır.

Aralık 2014'te Türk medyasında Bağdat ve Kuzey Irak Yönetimi arasında petrol gelirlerinin dağılımı hususunda anlaşmaya varıldığı haberleri yer almıştır. Irak Maliye Bakanı Hoşyer Zebari, 'tartışmalı bölgeler' arasındaki Kerkük'ten çıkan 300 bin varilin Bağdat'a gönderileceğini, Kuzey Yönetimi'nin sınırları içerisinde çıkan günlük 250 bin varil petrolün ise Türkiye üzerinden Irak Milli Petrol Şirketi (SOMO) aracılığıyla ihraç edileceğini açıklamıştır.

Petrol Üreten Ülkelerin Rezervleri ve Yıllık Üretimleri

2013

	Toplam Rezervler (milyar varil)	Dünyadaki Payı (%)	Yıllık Üretim (bin varil/gün)	Dünyadaki Payı (%)
Venezuela	298.3	17.7	2623	3.3
Suudi Arabistan	265.9	15.8	11525	13.1
Kanada	174.3	10.3	3948	4.7
İran	157.0	9.3	3558	4.0
Irak	150.0	8.9	3141	3.7
Kuveyt	101.5	6.0	3126	3.7
BAE	97.8	5.8	3646	4.0
Rusya	93.0	5.5	10788	12.9
Libya	48.5	2.9	988	1.1
ABD	44.2	2.6	10003	10.8
OPEC Ülkeleri	1214.2	71.9	36829	42.1

Ülke sıralaması toplam rezerve göre yapılmıştır.

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy (2014)

Irak'ın doğalgaz kaynakları da oldukça fazladır ancak tam olarak kullanılmamakta ve bu nedenle ihraç da edilememektedir. Ülkenin 2015'te Orta Doğu'nun doğalgaz tüketimindeki payının %2.38 olması beklenmektedir. Doğalgaz üretimindeki payı ise 2015 yılında %2.93 olması öngörülmektedir. IŞİD'in Haziran 2014'te başlayan saldırıları da Akkas ve al-Mansuriyah sahalarındaki operasyonlara engel teşkil etmektedir.

Doğalgazın boşa yanmasını azaltmak için adım atan Irak; petrolün geri kazanımını arttırmak amacıyla doğalgazı, kuyularına yeniden enjekte etmek ve daha fazla elektrik üretimi için kullanmaktadır.

Irak Devleti'nin sahibi olduğu South Gas Company doğalgazın yanmasını azaltmak amacıyla 17 milyar Amerikan doları bedelli, 25 yıl süreyle Royal Dutch Shell ve Mitsubishi ile yeni bir ortak girişim başlatmak ve ayrıca Basrah Gas Company ile de güneydeki üç büyük saha olan Rumaila, Batı Qurna 1 ve Zubair'deki boşa yanan gazı engellemek için anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşma çerçevesinde öncelikle elektrik üretimi için Basrah Gas; South Gas Company'e işlenmiş gaz satacaktır. Ortaklık anlaşma çerçevesindeki mevcut gaz tesislerini onaracak ve yeni tesisler inşa edecektir. Ayrıca Irak elektrik santrallerinin kullanımı haricinde alınan bütün gazlar sıvılaştırılmış doğal gaz sahası üzerinden ihraç edilebilecektir. Ancak Irak'ın elektrik üretiminde atıl ve yetersiz kalması ve ülkedeki elektrik santrallerinde doğalgaza yakıt olarak ihtiyaç duyulması doğalgazın ihraç edilmesi planlarına tartışma getirmektedir.

Siba Gaz Sahası'nın geliştirilmesi amacıyla oluşan konsorsiyumda ise operatör olarak %60'lık payla Kuveyt Enerji ve %40'lık payla Türkiye Petrolleri (TP) yer almaktadır. Temmuz 2011'de başlayan ve 20+5 yıl yürürlük süresi olan proje kapsamında üretilecek gaz miktarının ise 16.5 milyar m³ satış gaz + 60 milyon v kondensate olacağı belirtilmiştir. En az 9 yıl boyunca 2.831 milyon m³/gün; 1.033 milyar m³/yıl doğal gaz üretimi hedeflenmiştir.

Temmuz 2011'de başlayan Mansuriye Gaz Sahası işletmesi ihalesi de operator olarak %50 TP, %30 Kuveyt enerji ve %20 Korea Gas'dan oluşan ortaklıkla 20+5 yıl süreyle yürütülmektedir. Proje boyunca üretilecek gaz miktarının 48 milyar m³ satış gazı + 68 milyon v kondensate + 35.2 milyon v LPG olduğu sahada hedeflen gaz üretimi ise günlük 9 milyon m³, yıllık 3.307 m³tür.

Gaz Üreten Ülkelerin Rezervleri ve Yıllık Üretimleri 2013

	Toplam Rezervler (trilyon m ³)	Dünyadaki Payı (%)	Yıllık Üretim (milyar m ³)	Dünyadaki Payı (%)
İran	33.8	18.2	166.6	4.9
Rusya	31.3	16.8	604.8	17.9
Katar	24.7	13.3	158.5	4.7
Türkmenistan	17.5	9.4	62.3	1.8
ABD	9.3	5.0	687.6	20.6
Suudi Arabistan	8.2	4.4	103.0	3.0
BAE	6.1	3.3	56.0	1.7

	Toplam Rezervler (trilyon m ³)	Dünyadaki Payı (%)	Yıllık Üretim (milyar m ³)	Dünyadaki Payı (%)
Venezuela	5.6	3.0	28.4	0.8
Nijerya	5.1	2.7	36.1	1.1
Cezayir	4.5	2.4	78.6	2.3
Irak	3.6	1.9	0.6	-

Ülke sıralaması toplam rezerve göre yapılmıştır.

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy (2014)

Sektörel Yapı

Irak petrol ve gaz sektörü devlet kontrolü altındadır. Devlete ait en büyük kuruluşlar Kuzey Petrol Şirketi, Güney Petrol Şirketi ile Devlet Petrol Pazarlama Organizasyonu ve Petrol Arama Şirketi'dir.

Petrol Bakanlığı petrol ve gaz üretimi ve geliştirilmesinde kontrol sahibi olsa da Kuzey Irak'taki North Oil Company (NOC), the South Oil Company (SOC) ve the Missan Oil Company (MOC) şirketleri özerk niteliktedir. NOC şirketi'nin coğrafi operasyon alanı Tamim (Kerkük), Nineveh, Erbil, Bağdat, Diyala, Babil, Hilla, Wasit ve Kut'a kadar uzanmaktadır. MOC şirketi 30 milyar varillik rezerve sahiptir. MOC ve SOC şirketleri Amara, Halfaya, Huwaiza, Noor, Rifaee, Dijaila, Kumait and Doğu Rafidain Bölgelerini kapsamaktadır.

Bununla birlikte, tüm büyük Uluslararası Petrol Şirketleri Irak'ta arama lisansı almak istemektedir. Irak Petrol Bakanlığı Irak'ta petrol ihalelerine girmek isteyen petrol şirketlerinin 18 Şubat 2008 tarihine kadar Petrol Bakanlığına başvurarak ön kayıt yaptırıp yeterlilik belgesi almalarını istemiştir. Petrol Bakanlığı'na 120 yabancı petrol şirketi başvurmuş ve Irak Petrol Bakanlığı yaptığı ilk tur değerlendirme sonucunda 35 yabancı şirkete ön yeterlilik belgesi vermiştir.

Petrol Bakanlığı, şirketleri seçerken 5 objektif kriterin baz alındığını ve bu kriterlere göre en yüksek puanı alan 35 şirketi seçtiğini açıklamıştır. Yeterlilik belgesi alan şirketlerin ülkelere göre dağılımı şöyledir:

ABD: Anadarko, Chevron, Conoco Phillips, ExxonMobil, Hess Corp. Marathon, Occidental Petroleum

Almanya: Wintershall BASF Group

Avustralya: BHP Billiton, Woodside

Çin: CNOOC, CNPC, Sinochem, Sinopec

Danimarka: Maersk

Endonezya: Pertamina

Fransa: Total

Güney Kore: Kogas

Hindistan: ONGC

Hollanda: Shell

İngiltere: BG International, BP, Premier

Kanada: Nexen

İspanya: Repsol

Malezya: Petronas

İtalya: Edison, ENI

Norway: StatoilHydro

Japonya: Inpex, Japex, Mitsubishi Corp., Nippon Oil Corporation

Rusya: Gazprom, Lukoil

Nisan 2009'da Petrol Bakanlığına başvuran 38 Uluslararası Petrol Şirketi arasından 9 tanesinin daha petrol ihalelerine katılmaya hak kazandığı açıklanmıştır. Bu şirketlerin dağılımı aşağıdaki gibidir:

Angola: PetroVietnam, Sonangol

Kazakistan: KazMunaiGas

Hindistan: Oil India

Pakistan: Pakistan Petroleum

İngiltere: Cairn Energy

Rusya: Rosneft, Tatneft

Japonya: JOGMEC

Bunlara ek olarak, Çin Ulusal Petrol Firması (CNPC) Irak Hükümeti ile Al-Ahdab bölgesindeki petrol çıkarım tesislerine teknik hizmet sağlamak üzere 20 yıllık sözleşme imzalamıştır. BP ise Bağdat'ta temsilcilik açmış ve Irak Hükümeti ile doğalgaz çıkarma anlaşması imzalamıştır.

Fırsatlar

Petrol-gaz arama ve üretme faaliyetleri sıkı bir şekilde hükümet kontrolü altındadır ancak çeşitli alanlarda çok önemli fırsatlar mevcuttur. Örneğin;

- Altyapının yenilenmesi
- Rafineri kapasitesinin artırılması
- İşlem sonrası ürün geliştirme

Hükümete bağlı çeşitli kuruluşlar tarafından hazırlanan raporlara göre, Irak'ın uzun vadeli yeniden imar maliyeti 100 milyar dolarını geçebilecektir. Bu miktarın üçte birinden fazlasının petrol, gaz ve elektrik sektörlerine harcanacağı tahmin edilmektedir. Buna ek olarak Dünya Bankası, sadece şu andaki üretim kapasitesinin sürdürülebilmesi için yıllık gelirlerden en azından 1 milyar dolarının petrol sektörüne ayrılması gerektiğini tahmin etmektedir.

Elektrik:

Ülkenin büyük bölümüne belirli saatlerde elektrik verilebilen Irak'ın yeniden yapılanmasında; artan elektrik talebini yakalamak ve bu ihtiyacı karşılamaya devam etmek önem arz etmektedir. Uluslararası Enerji Ajansı'nın 2012 raporuna göre Irak'ta mevcut talebin tamamının karşılanabilmesi için Irak'ın net %70 daha fazla elektrik üretmesi gerektiği belirtilmektedir.

Irak Hükümeti, enerji sektöründeki verimliliği artırmak ve mevcut üretimi yükseltmek amacıyla çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Irak Hükümetinin son dönemde elektrik teminine yönelik bazı sabit yatırımlar gerçekleŐtirmekte olduğu ve özel fonlar teşkil ederek yeni kontratlar hazırlamakta olduğu görülmektedir. Middle East Economic Survey 2013 yılı sonu itibariyle 2012'de Bağdat'ın elektririk üretim kapasitesi 7 GW iken 9.77 GW'a ulaşmıŐtır.

Son dönemde ülkedeki elektrik projeleri 2008'de alınan ancak bütçe, inşa ve politik zorlukları yüzünden yüklemesi gerçekleştirilemeyen toplam 10.2 GW kapasiteli 74 türbinin yüklenmesine odaklanmıştır. Irak Elektrik Bakanlığı da ayrıca yabancı petrol Şirketlerinin kendi petrol ve doğalgaz operasyonlarına kaynak olmak üzere küçük elektrik sahaları inşa etmesine izin vermiştir. Ayrıca Bakanlık 2012-2017 yılları arasında 24.4 GW'lık yeni üretim sahaları kurmayı hedeflemiŐtir.

Ancak, tüm bu çalışmalara rağmen elektrik sektöründeki tam anlamıyla sıkıntılar giderilememiŐtir. Bunda, ülkede hidroelektrik santrallerindeki su eksiklikleri, tesis yetersizlikleri, fuel oil kısıtları, enerji hatlarının savaş sırasında zarar görmesi ve diŐ kaynaklı elektrik alımlarında ortaya çıkan bazı anlaşmazlıklar önemli rol oynamaktadır.

Irak Elektrik Bakanı'nın yapmıŐ olduğu açıklamada elektrik üretimine ilişkin olarak ülke genelinde entegre bir stratejinin izleneceği, Bakanlık ile Irak Genel Elektrik Şirketi arasında 7 milyar dolar tutarında toplam 7.000 MW güç üretme kapasitesine sahip 56 elektrik santralının kurulmasına ilişkin anlaşmanın imzalandığı, ayrıca ilgili Bakanlık tarafından Nasiriye'de bulunan buhar gücü ile çalışan elektrik santralının iki ünitesinde 33 milyon dolar yatırım tutarında yenileŐtirme çalışmaları yapılacağını belirtilmiştir.

Uluslararası Enerji Ajansı'na göre Irak'ın elektrik açığını kapatabilmesi için 2035 yılına kadar olan süre zarfında 70 gw civarında elektrik üretim kapasitesini arttırması gerekmektedir. Irak Elektrik Bakanlığı bu durumu düzeltmek amacıyla 2015 yılına kadar dört katına çıkarmayı hedeflemektedir. Bunun yapılabilmesi için Dünya Bankası tahminlerine göre, 20-25 milyar dolarlık bir yatırım gerekmektedir. Uzun vadede ise Elektrik Bakanı, 2013 yılına kadar Irak'ın elektrik üretimine 50 milyar dolar yatırım yapmıŐ olacağını belirtmiŐtir.

Bankacılık:

Irak'ta bankacılık sistemi, hâlihazırda 7 devlet bankasının kontrolü altındadır. Bunlar arasında en ön plana çıkanlar, Rafidain ve Rasheed Bankalarıdır. Bunların diŐındaki diğer devlet bankaları Real Estate Bank, Agricultural Cooperative Bank, Industrial Bank, Iraq Bank ve Trade Bank of Iraq'tır.

Hâlihazırda Irak Merkez Bankası tarafından Irak'ta bankacılık yapmak üzere lisans verilen yabancı bankalar aŐađıdadır:

- Kuveyt Ulusal Bankası (The National Bank of Kuwait); Irak Kredi Bankası'nda (Credit Bank of Iraq) % 75 hisse

- HSBC Grup; Dar Es Salaam Yatırım Bankası'nda (Dar Es Salaam Investment Bank) %70 hisse
- Ürdün İhracat ve Finans Bankası (Export & Finance Bank of Jordan); Irak Ulusal Bankası'nda (National Bank of Iraq) % 49 hisse
- Irak Holding Şirketi-Kuveyt (Iraq Holding Company - Kuwait); Körfez Ticari Bankası'nda (Gulf Commercial Bank) % 51 hisse
- Ali Bankası-Bahreyn (Ali Bank -Bahrain): Ticaret Bankası'nda (Commercial Bank) % 49 hisse
- Bahreyn Birleşik Bankası (United Bank of Bahrain); Bağdat Bankası'nda (Bank of Baghdad) % 49 hisse
- Standard Chartered Bank
- Arab Banking Şirketi-Bahreyn (Arab Banking Corporation-Bahrain)
- A'ayan Şirketi – Kuveyt (A'ayan Company-Kuwait); Yatırım için Ekonomi Bankası'nda (Economic Bank for Investment) % 49 hisse
- Katar Ulusal Bankası (National Bank of Qatar); Mansur Bankası'nda (Mansour Bank) %60 hisse
- Bank Melli-İran
- T.C. Ziraat Bankası (The Agricultural Bank of Iran)
- Ticaret ve Finans için İskan Bankası-Ürdün (The Housing Bank for Trade and Finance , Jordan); temsilcilik açılmıştır.
- Ürdün Ulusal Bankası (The Jordan National Bank); temsilcilik açmıştır.
- İş Bankası
- Vakıfbank
- Beyrut Bankası (Bank of Beirut)
- El-Meşrik Yatırım Bankası-Lübnan (Al-Mashreq Investment Bank-Lebanon)

Irak'ın, yapılan tüm iyileştirmelere rağmen gelişmiş bir bankacılık altyapısının olduğunun söylenmesi güçtür. Bankacılık sektöründe son dönemde yapılan reformlar, genelde ulusal çapta elektronik para ağı kurmak, özel bankacılığı geliştirmek ve devlet bankalarını yeniden yapılandırmak üzerinde odaklanmıştır.

Irak Merkez Bankası verilerine göre ülkede Mart 2014 itibariyle, 55 banka bulunmaktadır. Bunlardan 7'si yukarıda belirtilen devlet bankaları iken, 23 tanesi özel banka, 9 tanesi İslami Banka ve 16 tanesi yabancı ülke bankasıdır.

T.C. Ziraat Bankası, 2006 yılında Bağdat'ta bir şube açmıştır. Bu şube, hâlihazırda temel bankacılık hizmetlerini yerine getirebilmektedir. Özellikle geçmiş dönemlerde para transferinden kaynaklanan sıkıntılar, Bankanın Bağdat'ta faaliyete geçmesinin ardından azalmıştır. Son olarak Erbil'de Ziraat Bankası'nın yanısıra, Vakıfbank ve İş Bankası şube açmışlardır.

Yeni Yatırım Kanunu'na göre, yabancı yatırımcılar 2004 yılından bu yana faaliyette olan Irak Menkul Kıymetler Borsası'nda serbestçe alım satım işlemi

yapabilmekte, yatırım portföyü oluşturabilmektedir. Irak Menkul Kıymetler Komisyonu (Iraqi Securities Commission, ISC) kurulması çalışmaları ise devam etmektedir.

2008 yılı başından itibaren Irak'taki özel bankalar uluslararası ödemeler, döviz havalesi ve 2 milyon dolara kadar akreditif açılması gibi işlemleri yapabilmektedir. Yabancı bankalar Irak'ta ofis açabilmekte, Irak'taki özel bankalar ile ortaklık kurabilmektedir.

Telekomünikasyon:

30 yıldır devam eden istikrarsızlık ortamı ve savaşlar nedeniyle, Irak'ın telekomünikasyon altyapısı ağır bir şekilde hasar görmüş durumdadır. Bununla birlikte, 2003 yılından beri özellikle mobil telefon alanında bir takım ilerlemeler kaydedilmiştir. Aralık 2003'te tüm Irak kapsamında cep telefonu ağının kurulması için çalışmalara başlanmış, 2007 yılında Zain, AsiaCell ve Korek isimli üç firma lisanslama hakkını kazanmıştır. Zain ülkenin en büyük cep telefonu operatörüdür ve güney ve orta Irak'ta ağırlıklı olarak kullanılmaktadır.

Irak'ta 2012 yılı itibariyle 27 milyon telefon kullanıcısı bulunmaktadır. Bu rakamın Business International Monitor (BMI) tahminlerine göre 2015 yılında 34 milyon olması beklenmektedir.

İki Intelsat, bir Atlantic Ocean, bir Indian Ocean ve bir Intersputnik - Atlantic Ocean uydu istasyonları bulunmaktadır. Mikrodalga radyo yayını Ürdün, Kuveyt, Suriye ve Türkiye'yi kapsamaktadır. Suudi Arabistan, Türkiye ve Kuveyt ile fiberoptik karasal fiberoptik bağlantısı kurulmuş olup Ürdün ve İran ile de fiberoptik bağlantı kurulması planlanmıştır. 55 adet NA radyo istasyonu ve 28 TV yayın istasyonu vardır.

Uluslararası internet ülke kodu .iq olan Irak'ta CIA The World Factbook verilerine göre, 2009'da 325.900 internet kullanıcısı bulunmaktadır. İşgalden bu yana, özellikle Bağdat ve Basra'daki otel ve internet kafelerde internet kullanımında önemli bir artış kaydedilmiştir.

IRAK DIŞ TİCARETİ

Irak'ın ihracatında önde gelen ülkeler ABD, Kore ve Kanada iken; ithalatından ise sırasıyla Türkiye, ABD ve Kore ilk üç sırada yer almaktadır. Irak'ın ihracatının en büyük kısmını petrol ürünleri oluştururken, ülkenin ithalatında işlenmiş petrol ürünleri, elektrik-elektronik ürünler, gıda ve tarım ürünleri, makine ve otomotiv sektörü öne çıkmaktadır.

Dış Ticaret Rakamları (*milyar ABD dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2010	50.093	28.908	79.001	21.185
2011	76.558	33.101	109.659	43.457
2012	91.562	34.775	126.337	56.787
2013	89.246	39.803	129.049	49.443
2014	25.503	17.396	42.899	8.107

Kaynak: Trademap

TÜRKİYE-IRAK TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Körfez Savaşı öncesinde ekonomik ilişkilerimizin en yoğun olduğu ülkeler arasında yer alan Irak ile ilişkiler BM Yaptırımlar rejimi (6.8.1990 itibariyle) ile Irak'tan ithalatın yasaklanması ve ülkeye yönelik ihracatın gıda maddeleri, ilaç ve tıbbi malzemeler ile sınırlandırılması sonucunda oldukça yavaşlamıştır. Bununla birlikte ham petrol karşılığı Türk malı ihracatını öngören karşılıklı ticaret sistemi sayesinde Irak'la ikili ekonomik ilişkilerimizde 2000 yılından itibaren artış yaşanmıştır.

ABD'nin Irak'a müdahalesi sonrasında, 22 Mayıs 2003 tarihinde 1991 yılından beri uygulanmakta olan Birleşmiş Milletler Ambargosunun kaldırılmasıyla ülke ile olan ticari ilişkilerimiz önemli oranda artış kaydetmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2014 yılında Irak'a ihracatımız bir önceki yıla göre yaklaşık %9'luk bir oranla azalış göstermiş ve 10 milyar 896 milyon ABD doları; Irak'tan ithalatımız ise aynı dönem içerisinde %84 artmış ve 269 milyon ABD doları civarında gerçekleşmiştir.

Türkiye-Irak Dış Ticaret Rakamları (*ABD dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2010	6.036.632.316	153.475.601	6.190.107.917	5.883.156.715
2011	8.310.129.576	86.753.336	8.396.882.912	8.223.376.240
2012	10.822.143.970	149.327.537	10.971.471.507	10.672.816.433
2013	11.948.905.271	145.684.219	12.094.589.490	11.803.221.052
2014	10.896.202.645	268.544.144	11.164.746.789	10.627.658.501

Kaynak: TÜİK, 2014 verileri geçicidir.

İhracatımızın kayda değer bir kısmını, Türk firmalarının Irak'ın kuzeyindeki temsilcilikleri vasıtasıyla bölgeye temel gıda ve temizlik maddeleri ile elektrik ve elektronik ürünleri satışları teşkil etmektedir. İstanbul, Bursa, Gaziantep gibi illerimizden yolcu beraberinde Irak'a götürülen tekstil ve hazır giyim ağırlıklı ürünler de azımsanamayacak bir gelir kaynağı haline gelmiştir.

KARKEY Karadeniz Elektrik Şirketi tarafından 2003 yılından itibaren Irak'tan, elektrik üretmek kaydıyla fuel oil ithali karşılığında ülkeye satılan elektrik de ihracatımıza katkı vermektedir. Irak'tan ithalatımızın çoğunluğunu ham petrol ve fuel oil oluşturmaktadır.

YATIRIMLAR

Irak genelinde 1800'e yakın Türk firmasının ülke genelinde toplam yatırım bedelinin 720 milyon ABD doları civarındadır. 2012 yılında Türkiye'den Irak'a yapılan doğrudan sermaye yatırımı ise 254 milyon ABD dolarıdır.

Türkiye'nin Kuzey Irak'taki yatırımları aşağıda sıralanmaktadır:

Anadolu Grubu: Anadolu Grubunun Erbil'deki ŐiŐe dolum tesisleri Nisan 2008'de faaliyete geçmiştir. Grup, Erbil'den sonra Bağdat'ta da ŐiŐeleme fabrikası kurmayı planlamaktadır.

Genel Enerji: Taq Taq Arama ve Üretim PaylaŐım Anlaşması Genel Enerji'nin sahibi olduğu ve arama ve geliştirme çalıŐmalarının büyümesine öncülük eden ilk sahadır. Mülkün, % 55'lik hissesini Genel Enerji elinde bulundurmakta olup, Addax Petroleum International'ın % 45'lik bir katılım payı bulunmaktadır. Taq Taq Sözlēme Sahası, Irak'ın Kuzey Bölgesinde olup, Erbil'in 85 km güneydoğusuna, Süleymaniye'nin 120 km kuzeybatısına düşmekte ve 951,3 km²'lik bir alanı kaplamaktadır (94.972 dönüm). Sözlēme sahası Taq Taq Geliştirme Bloğu ve KeŐif Bloğu olarak iki farklı bloktan oluŐmaktadır.Genel Enerji'nin iŐtiraki olan Taq Taq Petroleum Refining Company (TTPRC), Koya kentinde bulunan 60.000 BPSD kapasiteli rafineriyi inşa etmektedir. TTOPCO, ayrıca, Koya'dan Kerkük'e uzanan 64 km uzunluğunda 24 inçlik bir boru hattı inşa etmektedir. İhracat amacıyla Kerkük-Ceyhan boru hattına bağlanacaktır. Bu boru hattının maksimum kapasitesi 450.000 BOPD'dir

Pet Holding: Pet Oil'in Ağustos 2006'da Kuzey Irak- Bina Bawi sahasında baŐlattıđı sondaj çalışmaları devam etmektedir. Pet Oil'in operatörlüğünü yaptığı bu projede oluŐturulan Őirketin adı A&T Petroleum olup, proje ortakları Hawler Energy ve Oil Search Iraq Ltd.'dir.

21 Kasım 2008 tarihinde Türkiye Petrolleri (TP), Boru Hatlarıyla Petrol TaŐıma Anonim Şirketi (BOAŐ) ve Shell Energy Europe BV Irak'ta doğalgaz arama, iŐletme, taŐıma ve pazarlama faaliyetlerini kapsayan bir işbirliği ön anlaşması imzalamıştır.

Türk firmalarının Irak genelindeki yatırımları aşağıdaki gibidir:

- Coca Cola'nın üretim tesisi (Hilla ve Kerbala)
- Őölen Çikolata çimento fabrikası (Sincar)
- Kulak İnşaat firmasının Ramadi'de satın aldığı seramik fabrikası
- Karadeniz Holding'in üç elektrik gemisi (Basra)
- UB Holding'in Basra Demir Çelik Fabrikaları'nın yenilenmesi için 700 milyon ABD doları tutarında yatırım projesi ile yaklaşık 80 müteahhit firmamızın kurduğu ofis (kira & tefriŐatı) ile Őantiye (makina parkı) masrafları

Mağaza yatırımları ise:

- Kale Seramik Showroom (Bağdat)
- Zebrano Mobilya Mağazaları (Bağdat ve Basra)
- Ekselans/Öztiryakiler Sanayi Mutfak Malzemeleri Mağazası
- Maximall Mağazaları (Kerkük, Bağdat, Necef, Hilla, Basra)
- LCWaikiki
- Mavi Jeans
- Kiğılı
- Colins
- Ramsey
- Mado
- Elit Çikolata
- Malatya Pazarı

Görkem İnşaat firması Vasit Vilayetinde su arıtma tesisi kurmuŐtur. Universal Acarsan firması ise Vasit Vilayetinin merkez ilçesi Kut'ta 400 yataklı hastane inşası projesi yürütmektedir.

TÜRKİYE-IRAK TİCARETİNDEKİ ÖNCELİKLİ HUSUSLAR

- 1. Bankacılık:** Türk bankalarının Irak'ı riskli ülke gördükleri için Şu anda teminat mektubu vermedikleri söylenmiŐtir.
- 2. Çalışma İzni:** Türkiye'den götürülen personelin Irak'ta iş yapabilmeleri için iş izinleri ile ikame izinlerinde sorun yaşanmaktadır.
- 3. Denetim & Gözetim Raporlama:** Kuzey Irak Bölgesi hariç diğer bölgelerde sadece SGS ve Bureau Veritas Irak denetim ve gözetim raporu talep etmektedir. Bu iki Őirketin Türkiye'de gerek eleman gerek hizmet yetersizliği nedeniyle çok büyük sıkıntı yaşanmaktadır.
- 4. Güvenlik:** Haziran 2014'ten itibaren IŞİD nedeniyle ticaret yolları güvenliğinde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle Bağdat'a ve Irak'ın güney bölgelerine (Basra, Necef gibi) ihraç edilen malların tesliminde sorunlar bulunmaktadır. Yol güvenliğinde yaşanan sorunlardan dolayı Bağdat'a ve Irak'ın güney bölgelerine ihraç edilen malların büyük bir kısmı mecburen Kuzey Irak'ta (Zaho) bekletilmektedir.
- 5. Sınır Kapısı:** Habur kapısında sıkıntılar yaşanmaktadır, gümrük kapısı yetmemektedir. 1-2 tane daha gümrük kapısı açılması ihracat açısından son derece büyük önem arz etmektedir.
- 6. Hak Ediş / İstikrarsızlık:** Devlet proje bazlı iş yapan Türk müteahhitleri malların/iŐlerin teslimini yapamadığından dolayı hak ediŐlerde sıkıntılar yaşanmaktadır. Bazı firmalar ise işlerini bitirmiş olmasına rağmen son dönemde yaşamakta olan istikrarsızlıktan dolayı hak ediŐlerini almakta büyük sıkıntı yaşamaktadır.
- 7. Nakliye:** Türk tırlarının Zaho'da pasaportta alınan kaŐesi ile direk Bağdat ve Basra'ya kadar inilebilmesi önemlidir. Irak'a günde ortalama 2500 tır yük taşınmaktadır. Ancak tırlar Bağdat'a ve Basra'ya geçememektedir. Günlük maliyetin en az 4-5 milyon dolar zararı olduğu aktarılmıŐtır. Her tır aktarmasında malların hasar gördüğu ve bu rakama bu hasarın dahil edilmediği ifade edilmiştir. Kuzey Hükümet ile bu sorunun çözülmesi ve tırların Bağdat'a ve Basra'ya kadar gitmesi talep edilmiştir.
- 8. Ulaşım:** Irak Sivil Havacılığı'nın Bağdat ve Erbil'e ilave birer sefer, Basra'da ve Süleymaniye'de sefer sayısının haftada 10'a çıkmasını sağlaması ulaşım için oldukça önemlidir. Irak Havayolları ile ortak uçuŐ programı başlatma hususunda görüşmelerde bulunmaktadır.
- 9. Yatırım:** Őölen Çikolata'nın 2010 yılında Irak Devleti Sanayi Bakanlığı Sincar Çimento Fabrikası'nı satın almasıyla devam eden ortaklık hala devam etmektedir. 4 yıl Türk Mühendisleri ve Avrupa Mühendisleri ile beraber 280 kişilik ekip ile bu yatırıma 270 milyon dolar para harcanmıŐtır. Ancak bu fabrikanın IŞİD'in eline

geçmesiyle, mağduriyet çok büyüktür. Irak'a yıllardır iş yapılmaktadır ve iş yapmaya devam etmek istenmektedir.

TÜRKİYE-IRAK ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİ OLANAKLARI

1. Irak Hükümeti tarafından bir sigorta sisteminin uygulamaya konulması şartıyla ülkede Türk firmaları tarafından konut, yol, köprü, demiryolu gibi altyapı inşası alanında önemli projeler gerçekleştirilebilir.
2. Uygun koşulların sağlanması halinde Türk firmalarının demir-çelik, çimento ve gıda alanlarında Irak'ta yatırım yapması söz konusu olabilir.
3. Türkiye Mısır, Filistin gibi farklı ülkelerde organize sanayi kurulması ve işletilmesi yönünde aktif olarak faaliyet göstermektedir. Benzer organize sanayi bölgelerinin Irak'ta da kurulması ülkede ekonominin yeniden yapılanmasına katkı sağlayacaktır. Türkiye bu anlamda, Irak hükümeti ile bilgi ve deneyimlerini paylaşabilir, organize sanayi bölgelerinin kurulması için ortak projeler geliştirilebilir.
4. Irak ulaştırma ağının yeniden yapılandırılmasında Türk firmalarına da yer verilmesi önem arz etmektedir.
5. Irak'ta modern bir bankacılık sektörünün henüz gelişmemiş olması ülkedeki ekonomik kalkınmanın önündeki en önemli engellerden biridir. 2003 yılı öncesinde Irak'ta ambargolar nedeniyle uluslararası finansal akışlara kapalı birkaç büyük devlet bankası faaliyet göstermekteydi. Bu devlet bankalarının modernizasyonu halen gerçekleştirilmiş değildir. Bu anlamda, Türk bankacılık sektörünün deneyimi ve bilgi birikimini Irak Bankacılık sektörü ile paylaşılabilmesi ortak projelerin geliştirilmesi Irak ekonomisine katkıda bulunacaktır.
6. T.C. Ziraat Bankası, 2006 yılında Bağdat'ta bir şube açmıştır. Bu şube, hâlihazırda temel bankacılık hizmetlerini yerine getirebilmektedir. Özellikle geçmiş dönemlerde para transferinden kaynaklanan sıkıntılar, Bankanın Bağdat'ta faaliyete geçmesinin ardından azalmıştır. Ancak banka, akreditif açılması ve firmalarımıza teminat mektubu verilmesi konularında henüz bir ilerleme gerçekleştirilememiştir.
7. Tarım, tarım alanında bilgi ve teknoloji transferi, tarımsal araçların üretimi, zarar görmüş tarım alanlarında yeniden üretime başlanması gibi konularda Türk firmaları ile Iraklı firmalar arasında işbirliği projeleri geliştirilebilir.
8. Türk petrol şirketlerine Irak petrol ve doğal gaz alanlarının geliştirilmesi konusunda rol verilmesi iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesine önemli katkı sağlayacaktır.
9. Irak'ta artan elektrik ihtiyacı ve düşük üretim kapasitesi, Türk firmaları için Irak'ta elektrik santrali yapımı ve modernizasyonu ve elektrik iletim hatlarının inşası alanlarında önemli fırsatlar sunmaktadır.
10. Irak'ta beş sahada üretilecek yaklaşık 280 milyar metreküp doğalgazın Türkiye üzerinden Avrupa pazarına ihraç edilmesi söz konusudur. Bu çerçevede, Botaş Genel Müdürlüğü, Kerkük-Yumurtalık ham petrol boru hattına paralel yapılması planlanan Irak-Türkiye doğal gaz boru hattının Türkiye bölümüne ilişkin etüt çalışmalarına başlamıştır. Bu paralel boru hattı ile Irak doğal gazının Türkiye

üzerinden dünya pazarlarına ulaştırılması planlanmaktadır. Bu anlamda, 7 Ağustos 2007 tarihinde bir Protokol imzalanmıştır.

Küresel krize paralel olarak enerji ithalatımızın 2008 yılındaki 48 milyar dolardan 2009 yılında 28-29 milyar dolara düştüğü dikkate alınırsa enerji alanında kıtalararası koridor görevi gören ve kendi iç piyasasında da enerji ihtiyacı olan Türkiye için bu hat yüksek önem arz etmektedir.

Şubat 2010 itibariyle günde ortalama 423 bin varil petrol taşıyan Kerkük-Yumurtalık Petrol Boru Hattı, Irak'ın günlük petrol ihracatının dörtte birini gerçekleştirmektedir.

Irak'ın süregelen bölgesel istikrarsızlığına sebep olan bazı terör saldırıları nedeniyle kimi zaman Kerkük-Yumurtalık ham petrol boru hattında hasarlar ve kesinti meydana gelmektedir.

ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

Anlaşma / Protokol	İmza Tarihi
Ticaret Anlaşması	03.08.1965
Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	07.02.1976
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	18.10.1980
Petrol Ürünleri Ticaretine İlişkin Mutabakat Zaptı	26.08.2005
Petrol Ürünleri Ticaretine İlişkin Mutabakat Zaptı	27.09.2006
Petrol Ürünleri Ticaretine İlişkin Mutabakat Zaptı	15.06.2006
Petrol Ürünleri Ticaretine İlişkin Mutabakat Zaptı	15.02.2006
16. Dönem Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı Protokolü	16.11.2006
Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması	23.03.2009
Türkiye-İrak Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi 1. Bakanlar Toplantısı	17.09.2009
Türkiye-İrak Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi 2. Bakanlar Toplantısı	15.10.2009

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması

Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Cumhuriyeti tarafından imzalanan Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşmasının temel hedefi iki ülke arasındaki ekonomik, ticari, bilimsel ve teknik ilişkilerin geliştirilmesidir.

Anlaşma kapsamında taraflar ihracat ve ithalatta ya da bunlarla bağlantılı olarak uygulanan her türlü gümrük vergisi, resim ve harçlarla ilgili olarak birbirlerine en çok kayırlan ülke prensibini uygulayacaktır. Anlaşma ile ayrıca iki ülke transit geçişlerin serbestleştirilmesi, tarife ve tarife dışı engellerin kaldırılması, iş ve yatırım ortamının iyileştirilmesi, şirketlerin faaliyetlerinin kolaylaştırılması, enerji işbirliği gibi avantajlar sağlanmıştır. Anlaşmanın uygulanmasından dış ticaretten sorumlu Bakanlar Başkanlığında toplanan İşbirliği Konseyi sorumlu olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah Gül ile birlikte 23-24 Mart 2009'taki Irak ziyaretine katılan dönemin Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen söz konusu anlaşmanın önümüzdeki dönemde yapılacak işlere ve yapılacak anlaşmalara esas olacak bir çerçeve anlaşması olduğunu vurgulamış ve iki ülke arasında ticaretin 2011 yılında 20 milyar dolar seviyesine ulaşması için yol haritasının belirlendiğini işaret etmiştir.

Aynı ziyaret sırasında Türkiye-İrak sınırında sıfır noktasında, Nitelikli Serbest Bölge kurulması konusundaki Türkiye tarafının önerisi de gündeme getirilmiş ve Irak ile bu konuda prensipte anlaşmaya varılmıştır. Ziyaret kapsamında ayrıca Irak hükümetine kısa ve orta vadede gerçekleştirilecek 20 yeni proje önerilmiştir. Bu projeler:

1. Mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını öngören iki ayrı anlaşma imzalanması,
2. Gümrük alt yapı ve mevzuatlarında "tek pencere" uygulaması,
3. Türk Eximbank'ının Irak'a uygun ülke kredisi açması,
4. Türk Eximbank'ın Irak'a revolving kredisi açması ve geri ödemelerin karayoluyla petrol ithalatı yoluyla yapılması,
5. Türk-İrak sınırının sıfır noktasında Nitelikli Serbest Bölge kurulması,
6. Bağdat'ta Türk ticaret merkezi kurulması,
7. Bağdat Uluslararası Fuar Merkezinin Türk firmalarınca yenilenmesi,
8. Bağdat'ta 9 adet Türk Ürünleri Fuarının düzenlenmesi,
9. Qasap petrol sahasının geliştirilmesi ve elektrik santrali yapımı projesinin hayata geçirilmesi,
10. Irak'ta geniş bant internet altyapısının Türk ve Irak firmalarınca ortaklaşa yapılması,
11. Irak'ın vagon ve lokomotif ihtiyaçlarının Türkiye tarafından karşılanması,
12. Hızlı elektrik üretimi projelerinde Türk-İrak işbirliğinin sağlanması,

13. Irak'ın çeşitli bölgelerinde 5 hastane yapımını Türk firmalarının üstlenmesi,
14. İki ülke demiryollarının bağlanması,
15. Basra-Bağdat-Gaziantep Mersin koridorunun yapımı,
16. Türkiye-İrak doğalgaz boru hattının yapımı,
17. İki ülke elektrik sistemlerinin yüksek kapasiteli hatla bağlanması,
18. Irak petrol sahalarında Türk-İrak ortaklığının geliştirilmesi,
19. Kerkük-Yumurtalık boru hattının tam kapasite ile çalıştırılması,
20. İskenderun-Nusaybin-Al Yarubiyah-Musul tren yolunun etkin şekilde kullanılması.

25 Aralık 2014'te Irak Başbakanı Haydar İbadi ve beraberindeki Bakanların Türkiye ziyaretleri kapsamında Türkiye-İrak Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin 2. Toplantısı Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Bu vesile ile DEİK tarafından Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu ve Irak Başbakanı Haydar El Abadi ile birlikte çok sayıda iki ülke Bakanlarının katılımlarıyla Türkiye-İrak Çalışma Toplantısı gerçekleştirilmiş ve toplantı açılışında Türkiye Cumhuriyeti ve Irak Cumhuriyeti hükümetleri arasında İkinci Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Toplantısı Sonuçlarına Dair Ortak Bildiri, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Akademisi ile Irak Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Dış Hizmet Enstitüsü arasında işbirliğine ilişkin mutabakat zaptı, Türkiye Cumhuriyeti Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve Irak Cumhuriyeti Su Kaynakları Bakanlığı arasında su alanında mutabakat zaptı imzalanmıştır.

TÜRKİYE-IRAK İŞ KONSEYİ HAKKINDA

Türk-İrak İş Konseyi, 2001 yılında kurulmuştur. II. Körfez Savaşı sonrası dönemde özellikle inşaat, altyapı ve enerji sektörlerinde büyük bir yeniden yapılanmaya giren Irak'taki projelerin tanıtımında İş Konseyi önemli rol üstlenmiştir.

Bu çerçevede, İş Konseyi olarak, Irak'ın Yeniden Yapılanmasına ilişkin bir çok uluslararası etkinliğe iştirak edilmiştir. Diğer yandan, Vilayetler bazında bölgesel toplantılara önem verilmiştir. Bu kapsamda, Musul, Al-Anbar ve Basra Valileri'nin iştirakleriyle İstanbul'da bu bölgelerdeki işbirliği imkanlarını anlatan seminerler düzenlenmiştir. Bunun dışında, Irak'tan Türkiye'ye gelen üst düzey devlet yetkililerinin katılımları ile etkinlikler gerçekleştirilmiş, 3. ülkeler ile Irak'ta işbirliği yapılması hususlarında çalışmalar yürütülmüş, bu bağlamda, İstanbul'da 10 Aralık 2009'da "Irak'ta Türk-Alman İşbirliği" konulu konferans ve 5 Temmuz 2012'de "Irak'ta Müteahhitlik ve Enerji Pazarında Türk-Japon İşbirliği Forumu" gerçekleştirmiştir.

II. Körfez Savaşı'nı takiben geçiş sürecine giren Irak'ta, Türk firmalarının karşılaştıkları sorunlara İş Konseyi olarak büyük önem verilmiş ve bu yönde çözüm mekanizmaları üretmek amacıyla devlet mercileriyle yakın işbirliği yapılmıştır.

İŞ Konseyi olarak, Irak'ın yeniden yapılanmasında lokomotif olan inşaat, altyapı ve enerji sektörlerinde İstanbul'da etkinlikler düzenlenmiştir. DiŐer yandan, İŞ Konseyi tarafından Türkiye'nin farklı bölgelerindeki Ticaret ve Sanayi Odaları'nda seminerler düzenlenerek Irak pazarının tanıtımı yapılmaktadır. Bundan sonraki dönemde, özellikle bölgesel ve sektörel faaliyetlere devam edilecek olup, Türk firmalarının Irak'ın Orta, Batı, Doğu ve Güney illerindeki varlıklarının güçlenmesi yönünde çalışmalar sürecektir.

İŞ Konseyi son olarak; Türkiye-Irak Yüksek Düzeyli Stratejik İŞbirliği Konseyi'nin 2. Toplantısı vesilesiyle, Irak Başbakanı Haydar İbadi ve beraberindeki Bakanların Türkiye ziyaretleri kapsamında, Ekonomi Bakanlığı koordinasyonunda Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu ve Irak Başbakanı Haydar El Abadi ile birlikte çok sayıda iki ülke Bakanlarının katılımlarıyla Türkiye-Irak Çalışma Toplantısı gerçekleştirmiştir. Sözü konusu toplantıya Türk tarafından Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekci, Enerji Bakanı Taner Yıldız, Çevre ve Su İŞleri Bakanı Veysel Eroğlu ve Irak tarafından Dışişleri Bakanı İbrahim Al-Jaferi, Savunma Bakanı Khalid M. Al-Obaidi, Ticaret Bakanı Abdulkerim Malas El-Kesnezani, Petrol Bakanı Adil Abulmehti, Elektrik Bakanı Qasim Al-Fahdawi ve Su Kaynakları Bakanı Mohsin Asfoor iştirak etmiştir.

İŞ Konseyi Eylül 2014 itibariyle DEİK'in yeniden yapılandırılması çerçevesinde, Türkiye-Irak İŞ Konseyi adı altında çalışmalarını yürütmektedir.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu

TOBB Plaza Harman Sokak No:10 Kat:5 34394 Gültepe Levent İstanbul
Telefon: 0 212 339 50 00 (pbx) Faks: 0 212 270 30 92
info@deik.org.tr www.deik.org.tr

Yönetim Kurulu BaŐkanı: Ömer Cihad Vardan
Genel Sekreter: Mustafa Mente